POGLAVLJE 13

PROSTA LINEARNA REGRESIJA

13.1 PROST LINEARNI REGRESIONI MODEL

- Prosta regresija
- Linearna regresija

Prosta regresija

Definicija

Regresioni model je matematički model koji opisuje vezu između dvije ili više promjenljivih. ***Prost regresioni*** model obuhvata samo dvije promjenljive: jednu objašnjavajuću i jednu zavisnu. Zavisna promjenljiva je promjenljiva čije varijacije treba da objasnimo na osnovu kretanja objašnjavajuće promjenljive.

Linearna regresija

Definicija

Regresioni model kojim se opisuje linearna međuzavsinost između dvije promjenljive naziva se ***prost linearni regresioni*** model.

Slika 13.1 Veza između izdataka za hranu i dohotka. (a) Linearna veza. (b) Nelinearna veza.

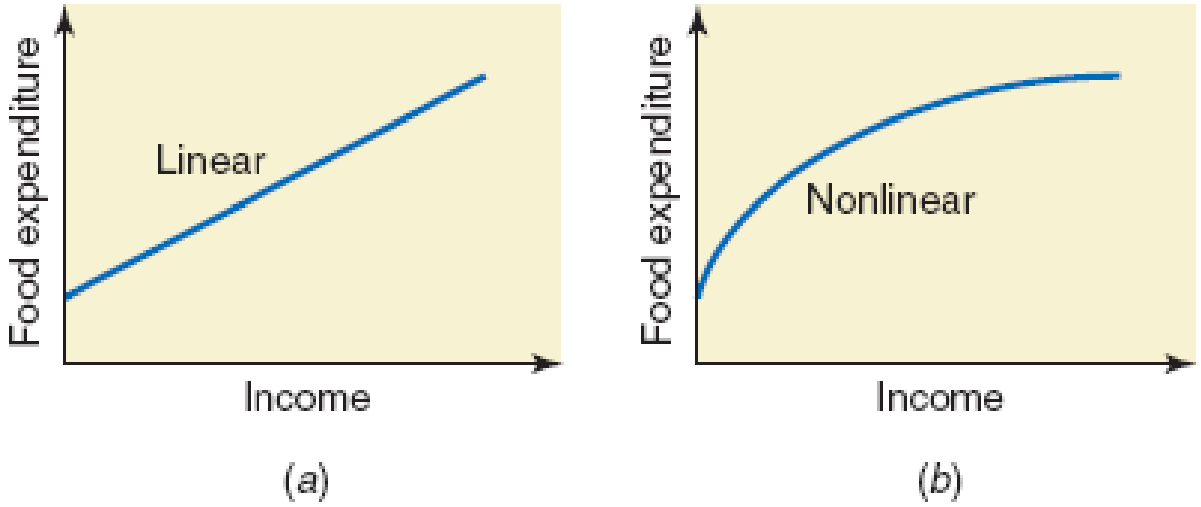

Slika 13.2 Grafički prikaz jednačine prave.

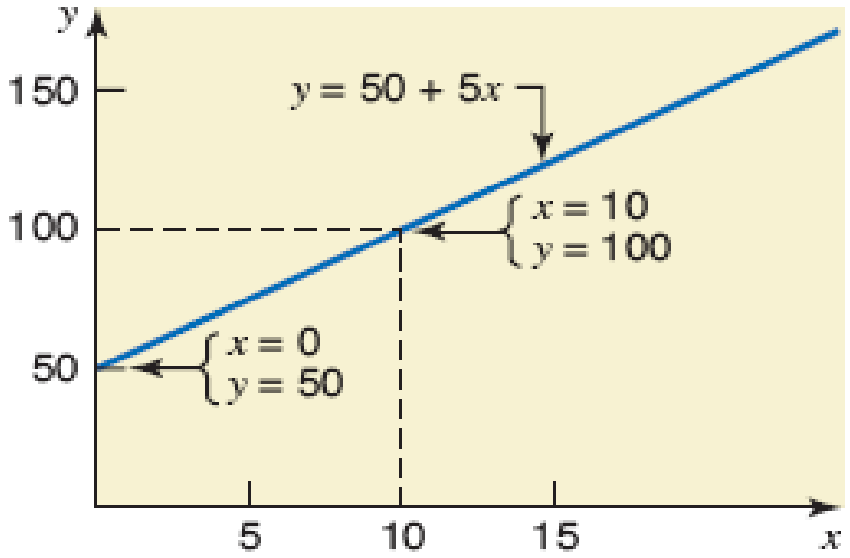

Slika 13.3 Odsječak i nagib prave linije.

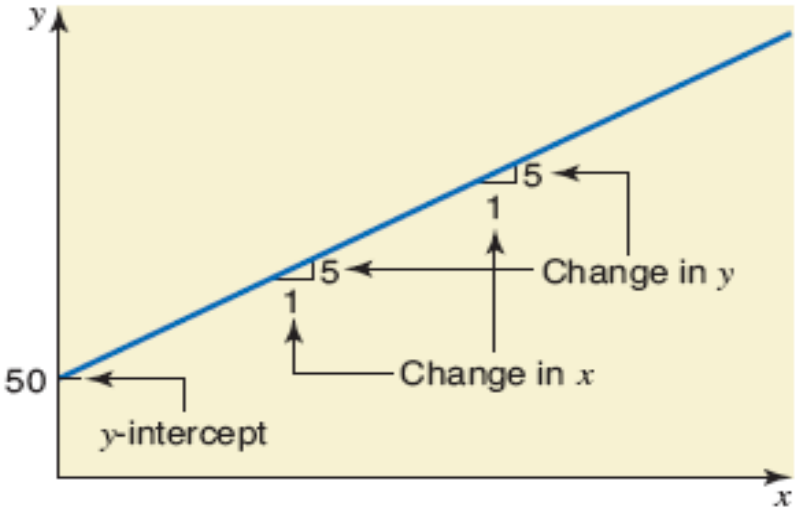

13.2 PROSTA LINEARNA REGRESIONA ANALIZA

- Dijagram raspršenosti (rasturanja)
- Metod najmanjih kvadrata
- Interpretacija ocijenjenih vrijednosti a i b
- Pretpostavke prostog linearnog regresionog modela

PROSTA LINEARNA REGRESIONA ANALIZA

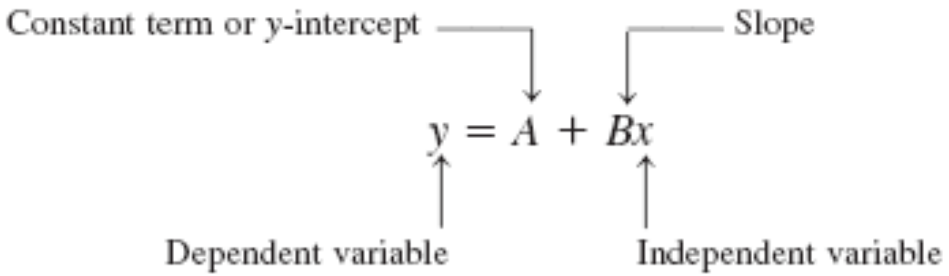

PROSTA LINEARNA REGRESIONA ANALIZA

Definicija

U ***regresionom modelu*** $y = A + Bx + \varepsilon$, A je odsječak ili konstanta, B koeficijent nagiba, a ε slučajna greška. Zavisna i objašnjavajuća promjenljiva su y i x, respektivno.

PROSTA LINEARNA REGRESIONA ANALIZA

Definicija

U regresionom modelu uzorka $\hat{y} = a + bx$, koeficijenti *a* i *b* nazivaju se ***ocjene parametara A i B***, respektivno.

Tabela 13.1 Dohodak (u stotinama dolara) i izdaci za hranu sedam domaćinstava

Income	Food Expenditure
55	14
83	24
38	13
61	16
33	9
49	15
67	17

Dijagram raspršenosti (rasturanja)

Definicija

Grafički prikaz parova podataka *X* i *Y* u osnovnom skupu (ili uzorku) naziva se ***dijagram raspršenosti (rasturanja)***.

Slika 13.4 Dijagram raspršenosti.

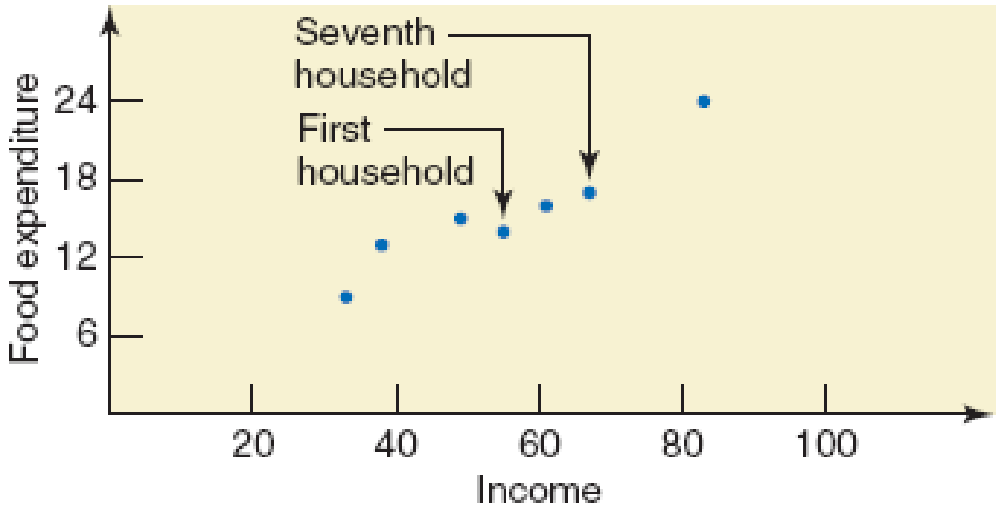

Slika 13.5 Dijagram raspršenosti i regresione prave.

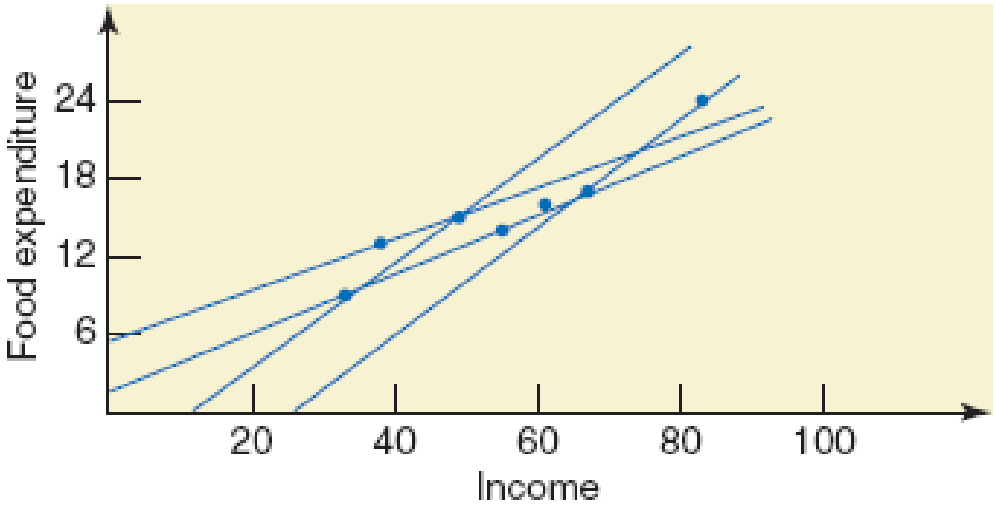

Slika 13.6 Regresiona prava i reziduali.

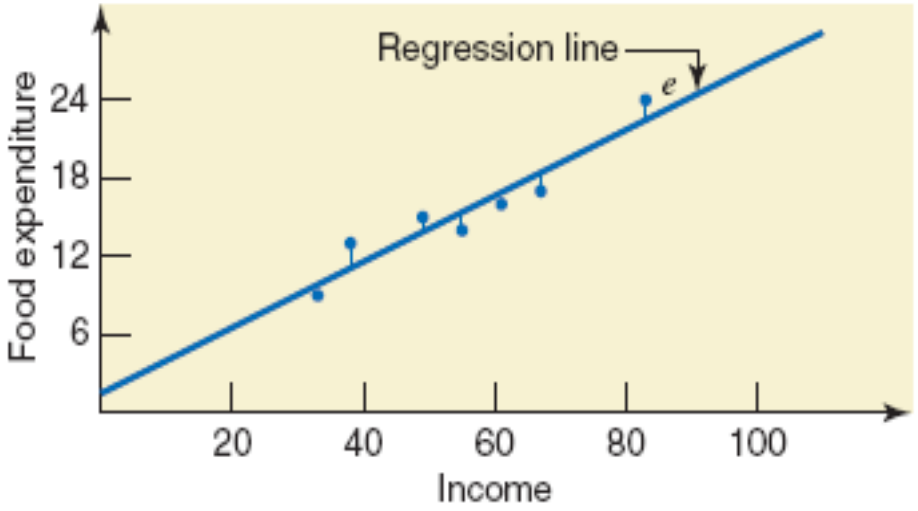

Suma kvadrata reziduala (SSE)

Suma kvadrata reziduala, u oznaci SSE, je

$$\mathbf{SSE} = \sum \boldsymbol{e}^2 = \sum (\boldsymbol{y} - \hat{\boldsymbol{y}})^2$$

Minimiziranjem sume kvadrata reziduala dobijaju se *a* i *b* kao ***ocjene regresionih parametara*** A i B, a regresiona prava koja se na osnovu tih ocjena dobija naziva se ***regresiona prava uzorka***.

Linija regresije uzorka

Koeficijenti regresione prave uzorka $\hat{y} = a + bx$, odnosno ocjene po metodu najmanjih kvadrata glase:

$$b = \frac{SS_{xy}}{SS_{xx}} \quad \text{i} \quad a = \bar{y} - b\bar{x}$$

Linija regresije uzorka

gdje je

$$SS_{xy} = \sum xy - \frac{(\sum x)(\sum y)}{n} \qquad \text{i} \qquad SS_{xx} = \sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}$$

i gdje SS označava odgovarajuću "sumu kvadrata". Linija regresije uzorka $\hat{y} = a + bx$ se također naziva regresija od y na x.

Primjer 13-1

Na osnovu podataka slučajnog uzorka od sedam domaćinstava, prikazanih u Tabeli 13.1, ocijenite regresioni model primjenom metoda najmanjih kvadrata.
Objašnjavajuća promjenljiva je dohodak, a zavisna promjenljiva izdaci za hranu.

Tabela 13.2

Income x	Food Expenditure y	xy	x^2
55	14	770	3025
83	24	1992	6889
38	13	494	1444
61	16	976	3721
33	9	297	1089
49	15	735	2401
67	17	1139	4489
$\Sigma x = 386$	$\Sigma y = 108$	$\Sigma xy = 6403$	$\Sigma x^2 = 23{,}058$

Primjer 13-1: Rješenje

$$\sum x = 386 \qquad \sum y = 108$$

$$\bar{x} = \sum x / n = 386/7 = 55.1429$$

$$\bar{y} = \sum y / n = 108/7 = 15.4286$$

Primjer 13-1: Rješenje

$$SS_{xy} = \sum xy - \frac{\left(\sum x\right)\left(\sum y\right)}{n} = 6403 - \frac{(386)(108)}{7} = 447.5714$$

$$SS_{xx} = \sum x^2 - \frac{\left(\sum x\right)^2}{n} = 23,058 - \frac{(386)^2}{7} = 1772.8571$$

Primjer 13-1: Rješenje

$$b = \frac{SS_{xy}}{SS_{xx}} = \frac{447.5714}{1772.8571} = .2525$$

$$a = \bar{y} - b\bar{x} = 15.4286 - (.2525)(55.1429) = 1.5050$$

Dakle, ocijenjeni regresioni model glasi

$$\hat{y} = 1.5050 + 0.2525\,x$$

Slika 13.7 Rezidual.

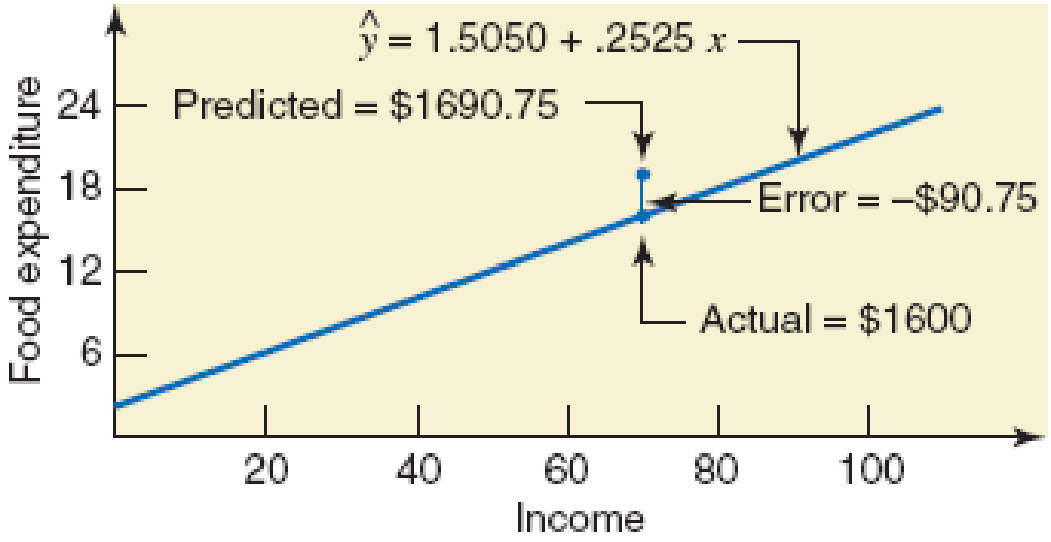

Interpretacija ocijenjenih vrijednosti a i b

Interpretacija ocijenjene vrijednosti a

- Ukoliko razmatramo domaćinstvo sa nultim nivoom dohotka, na osnovu ocijenjene regresione prave iz primjera 13-1, dobijamo ocijenjenu vrijednost y za x=0:
  - $\hat{y}$ = 1.5050 + 0.2525(0) = \$1.5050 stotina
- Dakle, možemo zaključiti da domaćinstvo koje ne ostvaruje nikakav dohodak troši \$150.50 mjesečno na hranu
- Regresiona prava važi samo za vrijednosti x između 33 i 83

Interpretacija ocijenjenih vrijednosti a i b

Interpretacija ocijenjene vrijednosti b

- Vrijednost b u regresionom modelu pokazuje koliko se u prosjeku promijeni y (zavisna promjenljiva) ako se x (objašnjavajuća promjenljiva) poveća za jednu svoju jedinicu.
- Možemo zaključiti, u prosjeku, da će rast dohotka od \$100 (ili \$1) imati za rezultat porast izdataka za hranu za \$25.25 (ili \$0.2525).

Slika 13.8 Pozitivna i negativna linearna veza između x i y.

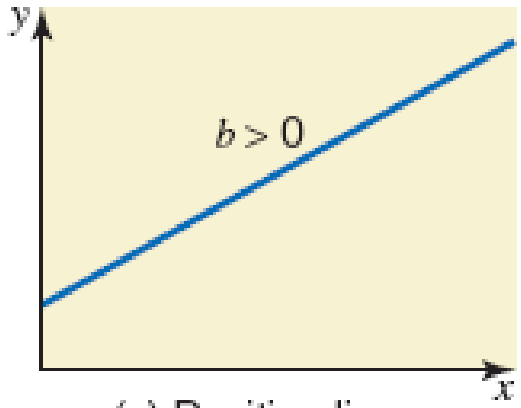

(a) Positive linear relationship

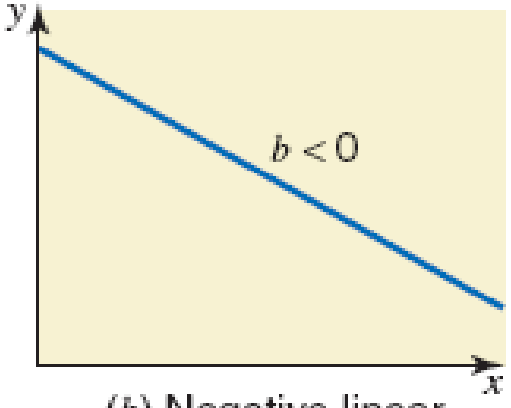

(b) Negative linear relationship

Pretpostavke prostog linearnog regresionog modela

Pretpostavka 1:

Očekivana vrijednost slučajne greške ϵ jednaka je nuli za svaku vrijednost promjenljive x

Pretpostavka 2:

Slučajne greške različitih opservacija su međusobno nezavisne

Pretpostavke prostog linearnog regresionog modela

Pretpostavka 3:

Za datu vrijednost promjenljive x, raspodjela slučajnih grešaka je normalna

Pretpostavka 4:

Slučajne greške za svaku vrijednost promjenljive x imaju konstantnu standardnu devijaciju σ_{ϵ}

13.3 STANDARDNA DEVIJACIJA SLUČAJNE GREŠKE

Broj stepeni slobode u prostom linearnom regresionom modelu

Broj stepeni slobode u prostom linearnom regresionom modelu je

$$df = n - 2$$

STANDARDNA GREŠKA REGRESIJE

Standardna greška regresije izračunava se kao

$$s_e = \sqrt{\frac{SS_{yy} - bSS_{xy}}{n-2}}$$

gdje

$$SS_{yy} = \sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n}$$

Primjer 13-2

Na osnovu podataka datih u Tabeli 13.1, izračunajte standardnu grešku regresije.

Tabela 13.3

Income x	Food Expenditure y	y^2
55	14	196
83	24	576
38	13	169
61	16	256
33	9	81
49	15	225
67	17	289
$\Sigma x = 386$	$\Sigma y = 108$	$\Sigma y^2 = 1792$

Primjer 13-2: Rješenje

$$SS_{yy} = \sum y^2 - \frac{\left(\sum y\right)^2}{n} = 1792 - \frac{(108)^2}{7} = 125.7143$$

$$s_e = \sqrt{\frac{SS_{yy} - bSS_{xy}}{n-2}} \sqrt{\frac{125.7143 - .2525(447.5714)}{7-2}} = 1.5939$$

13.4 KOEFICIJENT DETERMINACIJE

Ukupna suma kvadrata (SST)

Ukupna suma kvadrata, označena sa SST, računa se po sledećoj formuli

$$SST = \sum y^2 - \frac{\left(\sum y\right)^2}{n}$$

Obratite pažnju da je ovo ista formula koju smo koristili da izračunamo SS_{yy}.

Slika 13.15 Ukupno odstupanje.

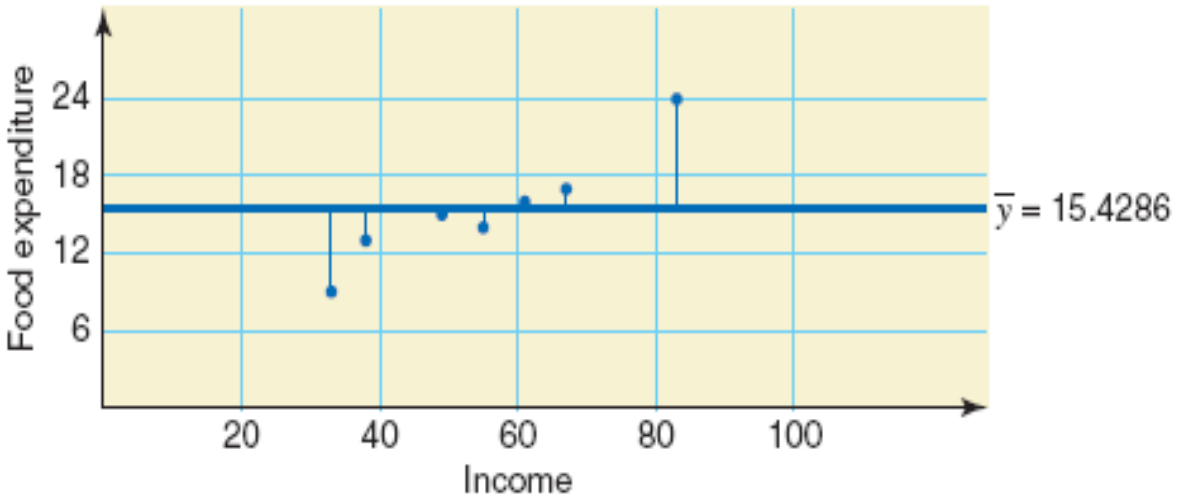

Tabela 13.4

x	y	$\hat{y} = 1.5050 + .2525x$	$e = y - \hat{y}$	$e^2 = (y - \hat{y})^2$
55	14	15.3925	−1.3925	1.9391
83	24	22.4625	1.5375	2.3639
38	13	11.1000	1.9000	3.6100
61	16	16.9075	−.9075	.8236
33	9	9.8375	−.8375	.7014
49	15	13.8775	1.1225	1.2600
67	17	18.4225	−1.4225	2.0235
				$\Sigma e^2 = \Sigma(y - \hat{y})^2 = 12.7215$

Slika 13.16 Reziduali ocijenjenog regresionog modela.

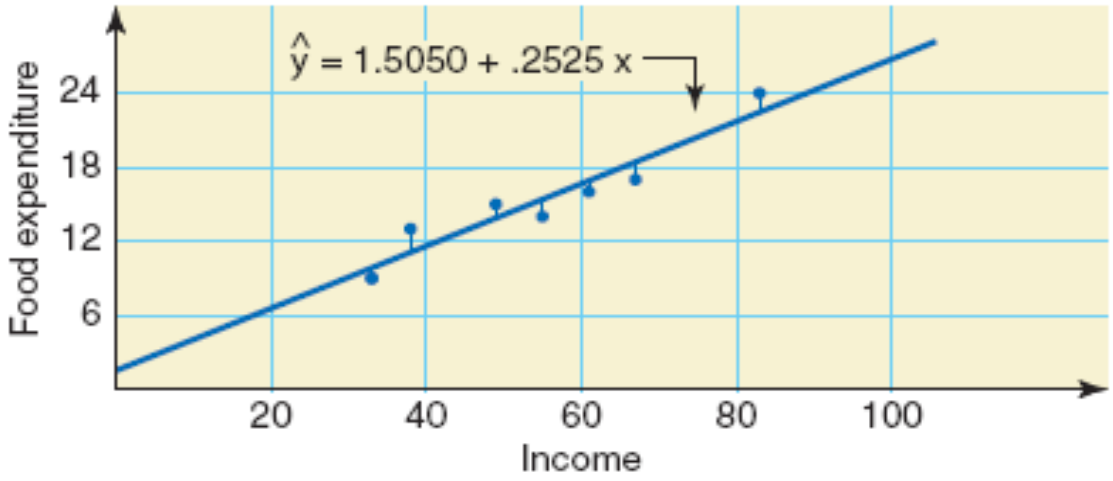

KOEFICIJENT DETERMINACIJE

Suma kvadrata objašnjenog varijabiliteta (SSR)

Suma kvadrata objašnjenog varijabiliteta , u oznaci SSR, je

$$SSR = SST - SSE$$

KOEFICIJENT DETERMINACIJE

Koeficijent determinacije

Koeficijent determinacije, označen sa r^2, predstavlja učešće objašnjenog u ukupnom varijabilitetu, odnosno r^2 je

$$r^2 = \frac{b\ SS_{xy}}{SS_{yy}}$$

i $0 \leq r^2 \leq 1$

Primjer 13-3

Na osnovu podataka u Tabeli 13.1 o mjesečnom dohotku i izdacima za hranu, izračunati koeficijent determinacije.

Primjer 13-3: Rješenje

- Na osnovu rezultata iz primjera 13-1 i 13-2,
- b = 0.2525, $SSxx$ = 447.5714, $SSyy$ = 125.7143

$$r^2 = \frac{b\ SS_{xy}}{SS_{yy}} = \frac{(.2525)(447.5714)}{125.7143} = .90$$

13.5 STATISTIČKO ZAKLJUČIVANJE O PARAMETRU B

- Uzoračka raspodjela ocjene b
- Ocjenjivanje regresionog parametra B
- Testiranje hipoteze o regresionom parametru B

Uzoračka raspodjela ocjene b

Očekivana vrijednost, standardna devijacija, i uzoračka raspodjela ocjene b

Zbog pretpostavke o normalnosti slučajnih grešaka, uzoračka raspodjela ocjene b također je normalna sa očekivanom vrijednošću i standardnom devijacijom (standardnom greškom), označenim sa μ_b i σ_b, respektivno:

$$\mu_b = B \qquad \text{i} \qquad \sigma_b = \frac{\sigma_\epsilon}{\sqrt{SS_{xx}}}$$

Ocjenjivanje regresionog parametra B

Interval povjerenja za parametar B

(1 – α)100% ***interval povjerenja za parametar B*** glasi

$$b \pm ts_b$$

gdje je

$$s_b = \frac{s_e}{\sqrt{SS_{xx}}}$$

Vrijednost t statistike dobijamo iz Tablice Studentove t raspodjele za površinu od α/2 na oba kraja raspodjele i n-2 stepena slobode.

Primjer 13-4

Formirati 95% interval povjerenja za parametar B za podatke o dohotku i izdacima za hranu sedam domaćinstava datim u Tabeli 13.1.

Primjer 13-4: Rješenje

$$s_b = \frac{s_e}{\sqrt{SS_{xx}}} = \frac{1.5939}{\sqrt{1772.8571}} = .0379$$

$$df = n - 2 = 7 - 2 = 5$$

$$\alpha / 2 = (1 - .95) / 2 = .025$$

$$t = 2.571$$

$$b \pm ts_b = .2525 \pm 2.571(.0379)$$

$$= .2525 \pm .0974 = .155 \quad \text{do} \quad .350$$

Testiranje hipoteze o regresionom parametru B

Statistika testa za b

vrijednost ***statistike testa t za b*** računa se kao

$$t = \frac{b - B}{s_b}$$

Vrijednost regresionog parametra B u prethodnom izrazu zamjenjuje se hipotetičkom vrijednošću koja je definisana nultom hipotezom.

Primjer 13-5

Testirati pri nivou značajnosti 1% da li je koeficijent nagiba regresione prave osnovnog skupa za primjer o dohotku i izdacima za hranu sedam domaćinstava pozitivan.

Primjer 13-5: Rješenje

- Etapa 1:
- H_0: $B = 0$ (regresioni parametar je nula)
- H_1: $B > 0$ (regresioni parametar je pozitivan)

- Etapa 2:
- σ_ϵ nije poznato
- Dakle, koristimo t raspodjelu za test o B

Primjer 13-5: Rješenje

- Etapa 3:
- $\alpha = 0.01$
- Površina na desnom kraju = $\alpha = 0.01$
- $df = n - 2 = 7 - 2 = 5$
- Kritična vrijednost t je 3.365

Slika 13.17

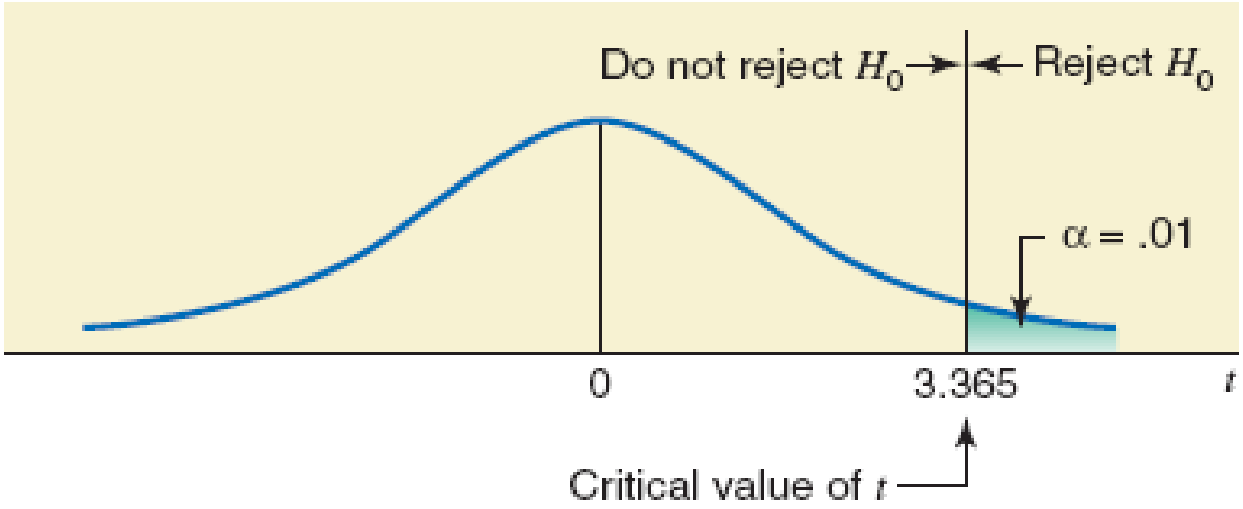
Do not reject H_0
Reject H_0
$\alpha = .01$
0
3.365
t
Critical value of t

Primjer 13-5: Rješenje

Etapa 4:

Iz H_0

$$t = \frac{b - B}{s_b} = \frac{.2525 - 0}{.0379} = 6.662$$

Primjer 13-5: Rješenje

- Etapa 5:
- Vrijednost statistike testa $t = 6.662$
  - Veća je od kritične vrijednosti $t = 3.365$
  - Nalazi se u oblasti odbacivanja nulte hipoteze
- Dakle, odbacujemo nultu hipotezu
- Zaključujemo da promjenljiva *x* (dohodak) pozitivno utiče na promjenljivu *y* (izdaci za hranu).